

УДК 94 (477.7) «1917/1920»

БОРОТЬБА ЗА УКРАЇНІЗАЦІЮ ПРАВОСЛАВ'Я У ХЕРСОНСЬКО-ОДЕСЬКІЙ ЄПАРХІЇ ЧАСІВ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ (1917-1920 рр.)*

Олександр Тригуб

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Україна, 54003, м. Николаїв, вул. 68 Десантників, 10
e-mail: alextrigub@ukr.net

Досить цікавим і малодослідженим питанням міжвоєнної історії України є становлення та діяльність Української автокефальної православної церкви у південноукраїнському регіоні. При цьому історіографія даного питання досить обмежена й обраховується одиничними працями, де розкрито окремі аспекти поставленої проблеми: Б. Боцюрків, О. Ігнатуша, О. Балягузова, О. Татарченко, Д. Кузовенков, О. Музичко.

Для глибинного вивчення проблематики виникнення УАПЦ у південноукраїнському регіоні автором обрано доінституційний період, а саме час боротьби за українізацію РПЦ часів національно-визвольних змагань.

Важливою рисою боротьби за автокефалію й українізацію українського православ'я відразу стає його тісний зв'язок з національним рухом, коли рушійною силою виступало не лише духовенство, а й миряни, що палко боролися за національну ідею. З цього приводу досить влучно зауважив відомий дослідник УАПЦ О. Ігнатуша: «на з'їздах, де висувалися вимоги національних реформ у церкві, більшість становили, як правило, світські прихильники перетворень, тобто миряни» і далі, цитуючи всеукраїнську газету «Нова Рада», підкреслює: «Миряни, а особливо мирська інтелігенція, – гріх нарікати, взялися за рідне діло на славу; духовні тільки щойно наміряються, а більше всього сплять» [7, арк. 45].

Саме ця риса особливо яскраво проявилася на Півдні України, де духовенство було зросійщене у своїй цілковитій масі, а рушієм створення українських парафій ставали провідники місцевої «Просвіти», свідомі українці та щира українська людність.

Наприклад, якщо вже у травні 1917 року із заявкою про автокефалію Православної церкви виступив Полтавський з'їзд духовенства,

а надалі Волинський і Чернігівський з'їзди, то Херсонсько-Одеське духовенство на своєму єпархіальному з'їзді 19-26 квітня 1917 р. взагалі не ставило подібних питань відзначивши, що «російському народові, як головному будівничому держави, повинна належати першість серед інших національностей у наданні останнім свободи та рівноправ'я» [15].

Позиція одеського духовенства отримала критику С. Шелухіна, яку він висловив на сторінках газети «Нова Рада»: «Де й коли релігія наказувала вам ставитися до української мови і взагалі до якої б то не було мови вороже, не визнавати й одкидати її? – запитував С. Шелухін своїх опонентів. І тут же давав відповідь: – Нігде й ніколи. Навпаки. Акт сошествия Святого Духа у вигляді язиків показав святість... всякого язика... як дарунка Святого Духа». Шелухін закликав пастирів бути єдиними зі своєю паствою, а інакше «ми, віруючі православні українці, покинуті нашими пастирями, самі мусимо устроювати нашу Церкву» [14, с. 10].

Влітку 1917 р. в Одесі пройшов новий єпархіальний з'їзд духовенства й мирян, на якому була поставлена *вимога широкої участі мирян та нижчого духовенства в церковному житті через систему Рад* (від парафіяльних до єпархіальних і врешті Церковного Собору) та *виборність духовенства* (з єпископатом включно). Також нарешті було поставлене питання щодо можливості вживання української мови у проведенні літургій. Щодо виборності з'їзд прийняв стверджувальну постанову, а у відношенні мови – вона була визнана *непридатною* для проведення літургій [17, с. 90, 97].

Розгортання українського церковного руху в Херсонсько-Одеській єпархії сягає лише кінця 1917 р., коли 26 листопада 1917 р. укра-

* Робота над даною статтею стала можливою завдяки Стипендії від Наукового Товариства ім. Шевченка в Америці з Фонду Миколи Шпетка.

інці Одеси провели Українське церковне віче, під час якого обрали тимчасову комісію (комітет). До комісії увійшли три священники – А. Гриневич, А. Вишинський, Ф. Деньга та два мирянина – Л. Ковальчук і Литвинський [10].

9 грудня 1917 р. до Херсонської духовної консисторії, що знаходилася в Одесі, з'явився молодий чоловік і заявив, що він «комісар Тимчасової всеукраїнської ради», на прізвище Цезарський і представив посвідчення за підписом голови ради, архієпископа Олексія (Дородніцина). З заяви Цезарського і з пред'явленого ним «Наказу комісарам при духовних консисторіях на Українській республіці», за підписом того ж архієпископа Олексія, було видно, як зазначає автор замітки у «Херсонских епархиальных ведомостях», що він мав повноваження надзвичайно великі, майже диктаторські.

Так, до сфери обов'язків і прав комісара відносилось: завідування (керування) церковно-адміністративними справами і без його підпису не міг бути пропущений жоден папір по епархіальному управлінню; виконання постанов всеукраїнської Ради, ревізія консисторії та свічкового заводу; спостереження, щоб при призначенні духовних осіб такі призначення отримували тільки «прихильники автокефалії»; стеження за людьми, на його думку, ворожими українській церкві й ін.

Особливою метою комісара було визначено поширення грамот Всеукраїнської Церковної Ради про скликання 28 грудня 1917 р. Всеукраїнського Собору у Києві з метою встановлення автокефалії. Ці грамоти (плакати) доставлені були другим комісаром, солдатом Порицьким, який прибув трохи пізніше Цезарського та вимагав розклеювання їх у Консисторії [4, с. 6-7].

Наступним етапом українського церковно-релігійного руху в Одесі було створення Епархіальної церковної Української православної ради 12 грудня 1917 р.

За допомоги Цезарського та Порицького, за участю місцевих українських організацій, подвижники автокефалії в один день сформували Херсонську церковно-епархіальну Раду, головою якої був обраний військовий священник Антон Гриневич (майбутній єпископ Балтський), з присвоєнням йому прав «комісара» при Херсонській консисторії на підставі вищенаведеного наказу. При цьому новоутворена Рада повинна була ввести до свого складу всі установи епархії, а її основою повинна була стати Епархіальна Рада на чолі з єпископом [4, с. 7]. Окрім голови було обрано

його товариша – Л. Ковальчука, писарем – викладача Хвостика, скарбничим – викладача Крижанівського [10].

На другий день новообраний комісар о. А. Гриневич, у супроводі київських організаторів Цезарського та Порицького й ін., прибув до будівлі консисторії та висловив бажання негайно приступити до виконання своїх обов'язків. Однак членами консисторії та секретарем було заявлено о. А. Гриневичу, що «національні прагнення українського народу, без сумніву, знайдуть співчутливий відгук у Всеросійського Собору й у святішого патріарха Тихона, від яких і належить чекати вказівок як щодо скликання Всеукраїнського Собору, так і щодо будь-яких змін у ладі епархіального управління, – про що керуючим Херсонською епархією, преосвященним Алексієм посланий вже телеграфний запит, і що до отримання таких вказівок комісаріатство о. Гриневича не може бути допущено консисторією» [4, с. 7-8].

Вислухавши цю відповідь і після довгих суперечок було прийнято рішення, що необхідно у найкоротший термін призначити спільне засідання церковно-епархіальної ради за участі всієї новоутвореної Церковно-епархіальної ради та членів консисторії, під головуванням преосвященного єпископа Алексія*, на якому й обговорити остаточно права та повноваження «новоукраїнської Херсонської епархіальної ради».

Це засідання відбулося вже у четвер, 14 грудня. Як повідомляють «Херсонские епархиальные ведомости»: «Тактовне ведення дебатів преосвященним головою засідання, переконливі та тверді промови членів консисторії та секретаря про те, що консисторія, як судово-адміністративна установа, разом з епархіальним архієреєм, підвідомча тільки найсвятішому патріарху та Синоду, а головне нагадування зроблене зборам преосвященним головою про те, що київські комісари Цезарський і Порицький та о. А. Гриневич дали згоду очікувати відповіді на надісланий ним з приводу їх дій телеграфний запит патріарху, – розрядили важку атмосферу: самозвані комісари з консисторії пішли і більше туди не показувалися» [4, с. 8].

У січні 1918 р., як відповідь на грудневій події, у «Херсонских епархиальных ведомостях» з'явилася стаття під назвою «Навколо Україн-

* Єпископ Алексій (Баженов) – єпископ Єлисаветградський, перший вікарій Херсонської епархії. Лояльно ставився до українського руху у Церкві та дозволяв читати проповіді українською мовою.

ської церковної ради», де з антиукраїнської позиції повідомлялося про вищезазначені події. У підсумку невідомий автор (можливо редактор Костянтин Бречкевич? – *О.Т.*) зазначив власну позицію, яка, на нашу думку, збігалася з тогочасною позицією більшості південноукраїнського духовенства: «...Між тим автокефалії Української Церкви я не уповноважений визнавати і не можу визнати з наступних підстав:

а) канонічній, бо Українська Церква не має авторитету апостольського заснування її, що давало б їй безперечне право на автокефалію, б) історичній, бо Українська Церква ніколи не користувалася правами автокефалії, в) юридичній, бо для визнання юридичного права за Українською Церквою на автокефалію безумовно необхідне попереднє виконання багатьох важливих вимог церковного законодавства...

Але я абсолютно висловлююся за надання Українській церкві прав повної автономії з найширшим внутрішнім самоврядуванням, відносно до місцевих умов краю. При автономії дотримуються мир і любов, буде єднання, а не роз'єднання, від якого так врятує нашу Святу Церкву та нас, її чад, Господь Бог» [4, с. 10].

Подібне ставлення південноукраїнського духовенства яскраво прослідковується у повідомленні 1918 року від президії Тимчасової Української Православної Ради на Херсонщині (м. Одеса, голова з квітня 1918 р. – о. А. Гриневич), яке зберігається у фонді Міністерства сповідань, що секретар духовної консисторії М. Чистяков звільнений Радою «за запеклу ворожість до Української Православної Церкви і Української Самостійної Республіки та Державності». Він називав Український Собор «самочинним» і «розкольніцьким» і фактично «є одним із стовпів, на котрих спирається русифікаторська реакція в Одесі і Херсонщині проти відродження Української Православної Церкви». Рада просила підтвердити усунення М. Чистякова, який не підкорився її рішенням, та замінити його особою «прихильною автокефалії української церкви і ніяк не ворожою до УНР» [17, с. 80]. Це ще раз підтверджує антиавтокефальні й антиукраїнські настрої серед більшості православного духовенства Херсонської єпархії [16, арк. 98].

Але на цьому боротьба за українську церкву не припинилася і з новим запалом розгорнулася з приходом до влади гетьмана Скоропадського. Для вирішення нагальних питань

Церкви митрополитом Херсонським та Одеським Платоном (Рождественським) було прийнято рішення провести на початку червня 1918 р. загальноєпархіальний з'їзд. Для його проведення у благочинних округах було проведено місцеві з'їзди духовенства та мирян для обрання делегатів. Так, наприклад, у кінці травня був облаштований з'їзд у Владівській окрузі (сучасна Миколаївська область) на якому було обрано 6 делегатів: 4 – від духовенства та 2 – від мирян [11].

Напередодні з'їзду 8 червня 1918 р. на шпальтах одеської газети «Вільне життя» з'явилася заява Одеської української ради за підписами Л. Ковальчука, А. Гриневича, А. Клочка й А. Миколюка з вимогами віддати наказ духовенству молитися за Україну, заборонити молебні за Миколу II тощо. Як і раніше, зазначає одеський історик О. Музичко, головною вимогою українців залишалася надання українцям церкви, де б українські священники, обрані українською громадою, регулярно відправляли церковні служби [10].

На Надзвичайному єпархіальному з'їзді 11-12 червня 1918 р. під головуванням митр. Платона обговорювалися найболючіші питання Української Церкви того часу: автокефалія, автономія, українізація тощо. 11 червня обговорювалося питання про становище церковних справ в українських єпархіях, і, зокрема, про українізацію церковного життя. Митрополит у вступнім слові пояснив вагу цього кроку, після чого, по вислуханню доповіді, поставив на голосування дві резолюції. Перша: можлива автокефалія української церкви – вирішена негативно; друга – автономія: приймається всіма проти одного. Мотивування такого рішення було наступним: «з огляду на те, що Україна в політичному відношенні уявляє самостійну державу, церква її також мусить бути автономною» [3].

12 червня обговорювалося мовне питання, яке отримало ухвалу, що «богослужбовою мовою української церкви повинна бути мова церковнослов'янська. Проповіді тримати на мові парахвіян». Також було ухвалено «підтримувати незмінно всі побожні українські місцеві звичаї і обряди» [12].

З приводу ж обговорення питання українізації, то під час роботи Всеукраїнського церковного Собору у другій половині червня 1918 р. член єпархіального надзвичайного з'їзду духовенства і мирян Херсонської єпархії полковник Іларіон Ількович Мацан повідомляв Собор, що на з'їзді митрополит Платон чинив тиск під час засідання з питання украї-

нізації, виголосивши «митингово-демагогического характера» промову, не дозволив обговорити негативістську доповідь, сформулював резолюцію сам і примусив проголосувати за неї вставанням тих, хто проти, не чекаючи вставання – оповістив «одноголосний» результат [18, с. 282].

На засіданні Собору 26 червня (9 липня) митрополит Платон змушений був спростувати заяву полковника І.І. Мацана з приводу «хитроумия» митрополита щодо тиску під час вирішення питання стосовно українізації богослужіння. Митрополит заявив: «Я никому не уступлю права любить Родину свою – Украину. Я чистокровный украинец и не признаю ни за кем права на монополию чувства любви к Украине, но я не понимаю украинизации вроде требования чтения Апостола и Евангелия на украинском языке. На этом языке я признаю только проповедь. Богослужбный же язык – пусть будет язык Св. Братъев Кирилла и Мефодия» [цит. за: 18, с. 282-283]. Як зазначає український дослідник В. Ульяновський: «Фактично митрополит Платон завдяки відвертій демагогії використав гарні слова про українізацію на свою користь і для протистояння українському угрупованню Собору» [18, с. 283].

Отже, ми бачимо, що хоча й протягом року певні зміни у рішеннях з'їздів Херсонсько-Одеської єпархії все ж таки відбулися, що, на наш погляд, було пов'язано, насамперед, із демократизаційними процесами та збільшенням впливу мирян як на духовне керівництво, так і на периферійне священство, але цілковита більшість духовенства на чолі із керівництвом єпархії залишалася на попередніх, фактично монархічних, позиціях.

У той же час державна політика продовжувала тиснути на церковну структуру. Вже 17 липня 1918 р. всі консисторії отримали наказ Міністерства сповідань вести службове листування українською мовою, «яко мовою Державною» [18, с. 115]. На запит Одеської Духовної консисторії щодо обов'язковості та засобів виконання даного розпорядження міністерство відповідало однозначно: виконання є обов'язковим. Проте, на відміну від міністра Івана Огієнка (вже за Директорії УНР), міністри сповідань Гетьманського уряду не ставили вимоги про богослужіння українською мовою, навіть про українську вимову церковнослов'янських текстів [18, с. 116].

Усе це привело до того, що виходячи з того незначного корпусу документів церковного походження, які розпорошені по архівам пів-

денної України, більшість діловодства велось російською мовою. Це бентежило невеликий український осередок м. Одеси, який на своєму засіданні у кінці серпня 1918 р. постановив звернутися до голови духовенства з офіційним листом про антиукраїнську діяльність одеського духовенства, яке «не перестає носитись з бувшим царем Миколою II і своєю газетою «Родная Страна», сіє чвари, заколот та ненависть між своїми парафіянами» [13]. Виходячи з наявних джерел і тогочасної ситуації в єпархії жодної реакції на це звернення не послідувало.

Останню крапку на цьому етапі у боротьбі за автокефалію й українізацію Української Церкви було поставлено на чергових засіданнях Собору, які відкинули не лише автокефалію, замінивши її обмеженою автономією (патріарх Тихон залишав за собою усі важелі адміністративного управління і, насамперед, призначення як очільника РПЦ на теренах України, так і затвердження/незатвердження голів єпархій), а й використання у богослужбовій практиці української мови.

Щодо української мови, то Собором було прийнято рішення, аби «богослужбовою мовою в православній церкві на Україні залишити, як і раніше, церковнослов'янську». І лише після богослужіння, як зазначає український дослідник О. Ігнатуша, у проповіді, якщо цього побажають парафіяни, дозволялося користуватися українською мовою [6, с. 128]. Фактично літо-осінь 1918 р. були, на нашу думку, часом певної реакції у православному житті України, що повністю збігається із думкою В. Липківського, який зазначив, що за часів гетьмана Скоропадського «настала пора повної реакції і повернення до «єдиної неподільної», відновилися спроби відновлення перерваних революцією зв'язків України з Росією» [8, с. 28-29].

Під час повстання Директорії Всеукраїнський Собор видав відозву до населення України із закликом боротися із повстанцями. Дану відозву підписав і митрополит Платон. З приходом Директорії до Києва митрополит Платон 8 (21) грудня 1918 р. виїхав з Києва до Одеси. Про його від'їзд згадує О. Лотоцький: «Ще в Києві, коли відвідав він мене в міністерстві, я дав йому зрозуміти, що у мене єсть писаний його рукою оригінал відозви проти Директорії. Того ж дня зник він з Києва, вприсившись до купе одного чужоземного дипломата, що виїздив з Києва до Одеси; з ним виїхав його сподвижник щодо виступів проти церковного визволення України протоєрей

Ф. Титов разом з своїми двома синами – добровольчими офіцерами, що перебралися в чернецькі підрясники, удаючи з себе келейників обох духовних осіб. З Одеси, що була тоді в руках добровольців, які порякували тут під охороною антантського війська, митр. Платон розказував та розписував несотворені речі про українські «звірства». Український посол в Атенах, Ф.П. Матушевський, пізніше повідомляв мене про лист митр. Платона до атенського митрополита, в якому листі оповідалося, що з бороди та з голови митр. Антонія, з наказу української влади, вищипано по одному волоскові усю ростиність, аби тим сплюгавити православну його ієрархічну гідність до вигляду католицького ксьондза. То вже лехко уявити, що сей недостойний ієрарх розповідав особисто, опинившись у сприятливій добровольчій атмосфері в Царгороді» [9, с. 92].

Директорія, прийшовши до влади, проголосила курс на створення автокефалії Православної Церкви та більш радикальну українізацію. Вже 1 січня 1919 р. було видано «Закон про вищий уряд Української Автокефальної Православної Соборної Церкви», яким уся церковна влада переходила Всеукраїнському Церковному Соборові, а «Українська Автокефальна Церква з її Синодом і духовною ієрархією ні в якій залежності від Всеросійського патріарха не стоїть» [5].

7 (20) січня 1919 р. митрополит Платон від імені Одеської єпархії висловив протест Директорії з приводу арешту Антонія, Євлогія й Никодима, одночасно звинувативши Директорію у руйнуванні Церкви шляхом домагання автокефалії. Згодом в Одесі почало діяти Вище церковне управління в Україні у складі Священного Собору єпископів (Синоду) та Вищої Церковної Ради [1, с. 25].

Опинившись згодом у Царгороді, митрополит Платон вів запеклу боротьбу проти надання Матірною Церквою автокефалії Українській Православній Церкві, формуючи негативну думку про українську справу в очах Вселенського Патріарха. Пізніше у 1950-і рр. А. Ведерніков напише, що «його діяльність в Одесі не мала нічого спільного з духовним окормленням своєї пастви» [2, с. 69].

Військово-політичне становище в Україні у 1919 р. залишалось вкрай напруженим і непередбачуваним. І тому здобуття автокефалії

та політика українізації церковного життя не мала свого логічного завершення, чому сприяло поперемінне встановлення на території Південної України влади більшовиків, білогвардійців, українських урядів, що у своїй сукупності не давало можливості продовжувати взятий курс.

Отже українізація православних парафій в Одесі знаходила позитивний відгук переважно серед віруючої людності, але у меншому ступеню серед духовенства. Останнє не попішало підтримувати розвиток національної церкви, будучи, з одного боку, вихованим у великоросійському дусі, а з іншого – елементарно не володіючи українською мовою. Своє продовження українізація Православної Церкви на Півдні України отримала, як це не дивно, лише з остаточним встановленням радянської влади.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрусишин Б.І. Церква в Українській державі 1917-1920 рр. (доба Директорії УНР). Київ: Либідь, 1997. 176 с.
2. Ведерніков А. Грех против Матери-Церкви. // Журнал Московской Патриархии. 1950. № 7. С. 68-75.
3. Відродження. 1918. № 62. 13 червня (31 травня). С. 3.
4. Вокруг Украинской Церковной Рады // Херсонские епархиальные ведомости (далі – ХЕВ). 1918. № 1 (1 января). Отдел неофициальный. С. 3-10.
5. Закон Директорії УНР у справі Української автокефальної православної церкви // Мартирологія українських церков у чотирьох томах. Т. І: Українська православна церква (документи, матеріали, християнський самвидав України). Торонто-Балтіор, 1987. С. 50-51.
6. Ігнатуша О.М. Інституційний розкол православної церкви в Україні: генеза і характер (XIX ст. – 30-ті рр. XX ст.). Запоріжжя: Поліграф, 2004. 440 с.
7. Ігнатуша О.М. Українська автокефальна православна церква (1917-1930 рр.): дис... к.і.н.: 07.00.02 – історія України. Харків, 1993. 255 арк.
8. Липківський В. Православна Христова Церква українського народу. Нью-Йорк, 1974. 32 с.
9. Лотоцький О. Сторінки минулого. Ч. 4: В Царгороді. Нью-Йорк: Видання УПЦ в США, 1966. 178 с.
10. Музычко А. Украинские религиозно-церковные традиции Одессы. Взгляд из прошлого с надеждой на будущее // День. 2011. № 141 (10 августа).
11. Нова Рада. 1918. № 87. 29 (16) травня. С. 3.
12. Нова Рада. 1918. № 99. 13 червня (31 травня). С. 3.
13. Нова Рада. 1918. № 158. 6 вересня (24 серпня). С. 2.
14. Пилявець Л. «Мусимо устроювати нашу Церкву...»: ідея автокефалії Української церкви у 1917 році // Людина і Світ. 1999. № 8 (серпень). С. 9-14.
15. Русские ведомости. 1917. 25 апреля (8 мая). С. 5.
16. Тригуб О.П. Історія Херсонської єпархії (1775-1918): дис... к.і.н.: 07.00.01 – історія України. Миколаїв, 2000. 242 арк.
17. Ульяновський В. Церква в Українській державі 1917-1920 рр. (доба Української Центральної Ради). Київ: Либідь, 1997. 200 с.
18. Ульяновський В. Церква в Українській Державі 1917-1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського): навчальний посібник. Київ: Либідь, 1997. 320 с.

Тригуб Олександр *Боротьба за українізацію православ'я у Херсонсько-Одеській єпархії часів національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.)*

Стаття розкриває становлення Української автокефальної православної церкви у південноукраїнському регіоні, а саме час боротьби за українізацію й автокефалію Російської православної церкви часів національно-визвольних зма-

гань 1917-1920 років.

Важливою рисою даного процесу є його тісний зв'язок з національним рухом, коли рушійною силою виступало не лише духовенство, а й миряни, що палко боролися за національну ідею. Саме ця риса особливо яскраво проявилася на Півдні України, де духовенство було зросійщене у своїй цілковитій масі, а рушієм створення українських парафій ставали провідники місцевої «Просвіти», свідомі українці та щира українська людність.

Своє продовження українізація Православної Церкви на Півдні України отримала, як це не дивно, лише з остаточним встановленням радянської влади.

Ключові слова: Українська автокефальна православна церква, українізація, автокефалія, Південь України, Херсонсько-Одеська єпархія, національно-визвольна боротьба

Тригуб Александр Борьба за украинизацию православия в Херсонско-Одесской епархии времен национально-освободительной борьбы (1917-1920 гг.)

Статья раскрывает становление Украинской автокефальной православной церкви в южном регионе, а именно время борьбы за украинизацию и автокефалию Российской православной церкви времен национально-освободительной борьбы 1917-1920 годов.

Важной особенностью данного процесса является его тесная связь с национальным движением, когда движущей силой выступало не только духовенство, но и миряне, которые горячо боролись за национальную идею. Именно эта черта особенно ярко проявилась на юге Украины, где духовенство было русифицировано в своей основной массе, а движущей силой создания украинских приходов становились проводники местной «Просвиты», сознательные и искренние украинцы.

Свое продолжение украинизация Православной Церкви на Юге Украины получила, как это ни странно, только с окончательным установлением советской власти.

Ключевые слова: Украинская автокефальная православная церковь, украинизация, автокефалія, Юг України, Херсонско-Одеськая єпархія, національно-освободительная борьба

Trygub Olexander The struggle for the ukrainization of Orthodoxy in the Kherson-Odesa eparchy in the times of the national liberation struggle (1917-1920)

The article reveals the formation of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in the Southern region, namely the time of the struggle for the ukrainization and autocephaly of the Russian Orthodox Church during the national liberation struggle (1917-1920).

An important feature of this process is its lock connection with the national movement, when the driving power was not only the clergy, but also the laity, who fought hard for the national idea. This trait was especially pronounced in the South of Ukraine, where the clergy was the full russified, and the drivers of the local «Prosvita», who were the conscious and sincere Ukrainians, became the driving power to the creation of Ukrainian parishes.

During 1917-1918, certain changes occurred in the decisions of the congresses of the Kherson-Odesa eparchy, but most of the clergy, headed by the eparchy, remained on previous, in fact monarchical positions. Pro-Russian orientation was clearly manifested in the times of the General Denikin and the Entente in 1919.

The continuation of the ukrainization of the Orthodox Church in the South of Ukraine, oddly enough, was only with the final establishment of Soviet power.

Keywords: Ukrainian Autocephalous Orthodox Church, ukrainization, autocephaly, the South of Ukraine, Kherson-Odesa eparchy, national liberation struggle

Рецензенти:

Ігнатуша О.М., д.і.н., професор

Михайлуца М.І., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 05.07.2017 р.